

คู่มือฝึกอบรมแพทย์ประจำบ้านต่อยอด
ประกาศนียบัตรแสดงความรู้ความชำนาญในการประกอบวิชาชีพเวชกรรม
อนุสาขาศัลยกรรมจักษุตกแต่งและเสริมสร้าง
ภาควิชาจักษุวิทยา คณะแพทยศาสตร์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
ปีการศึกษา 2558

“อาชีพแพทย์นั้นมีเกียรติ แพทย์ที่ดีจะไม่รวย แต่ไม่อดตาย ถ้าใครอยากร่ำรวย ก็
ควรประกอบอาชีพอื่น”

สมเด็จพระมหิตลาธิเบศร อดุลยเดชวิกรม พระบรมราชชนก

คำนำ

ภาควิชาจักษุวิทยา คณะแพทยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ จัดทำ “คู่มือแพทย์เพื่อการฝึกอบรมแพทย์ประจำบ้านต่อยอด ประกาศนียบัตรแสดงความรู้ความชำนาญในการประกอบวิชาชีพเวชกรรม อนุสาขาศัลยกรรมจักษุตกแต่งและเสริมสร้าง” ปีการศึกษา 2558 เพื่อเป็นแนวทางในการฝึกอบรม สำหรับแพทย์ประจำบ้านต่อยอด ปีการศึกษา 2558

(รองศาสตราจารย์ นายแพทย์วินัย ชัยตรุณ)

หัวหน้าภาควิชาจักษุวิทยา

คณะแพทยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

1 กรกฎาคม 2558

คณะกรรมการดูแลการฝึกอบรบแพทย์ประจำบ้านต่อยอด อนุสาขาศัลยกรรมจักษุตกแต่งและ
เสริมสร้าง

1. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ นายแพทย์ดำรงค์ วิวัฒน์วงศ์วนา	ประธานกรรมการ
2. อาจารย์ นายแพทย์ศักรินทร์ อัยญคุณ	กรรมการ

หลักสูตรการฝึกอบรมแพทย์ประจำบ้านต่อยอด
เพื่อประกาศนียบัตรแสดงความรู้ความชำนาญในการ
ประกอบวิชาชีพเวชกรรม
อนุสาขาศัลยกรรมจักษุตกแต่งและเสริมสร้าง

ชื่อหลักสูตร

(ภาษาไทย)	หลักสูตรการฝึกอบรมแพทย์ประจำบ้านต่อยอด เพื่อประกาศนียบัตรแสดงความรู้ความชำนาญในการประกอบวิชาชีพเวชกรรม อนุสาขาศัลยกรรมจักษุวิทยาโรคเบ้าตาและศัลยกรรมตกแต่งเสริมสร้าง
(ภาษาอังกฤษ)	Fellowship Training Program in Orbital and Ophthalmic Plastic and Reconstructive Surgery

ชื่อประกาศนียบัตร

ชื่อเต็ม	
(ภาษาไทย)	ประกาศนียบัตรเพื่อแสดงความรู้ความชำนาญในการประกอบวิชาชีพเวชกรรมอนุสาขาศัลยกรรมจักษุวิทยาโรคเบ้าตาและศัลยกรรมตกแต่งเสริมสร้าง
(ภาษาอังกฤษ)	Certificate of Fellowship in Orbital and Ophthalmic Plastic and Reconstructive Surgery
ชื่อย่อ	
(ภาษาไทย)	ป.สาขาศัลยกรรมจักษุวิทยาโรคเบ้าตาและศัลยกรรมตกแต่งเสริมสร้างทางตา
(ภาษาอังกฤษ)	Cert. of Fellowship in Orbital and Ophthalmic Plastic and Reconstructive Surgery

หน่วยงานที่รับผิดชอบ

ภาควิชาจักษุวิทยา คณะแพทยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

คุณสมบัติผู้เข้ารับการฝึกอบรมแพทย์ประจำบ้านต่อยอด อนุสาขาศัลยกรรมจักษุวิทยาโรคเบ้าตาและศัลยกรรมตกแต่งเสริมสร้าง

ผู้เข้ารับการฝึกอบรมต้องได้รับหนังสืออนุมัติ หรือวุฒิบัตรแสดงความรู้ความชำนาญในการประกอบวิชาชีพเวชกรรม สาขาจักษุวิทยา จากแพทยสภา หรือ จากต่างประเทศที่มีมาตรฐานเทียบเท่า หรือมีหนังสือรับรองว่าได้สอบผ่านเพื่อหนังสืออนุมัติหรือวุฒิบัตรสาขาจักษุวิทยาเรียบร้อยแล้ว

จำนวนผู้เข้ารับการฝึกอบรม

จำนวนไม่เกิน 1 คนต่อปี

จำนวนปีการฝึกอบรม

หลักสูตรการฝึกอบรมมีระยะเวลา 1 ปี

**รายชื่ออาจารย์ในอนุสาขาจักษุวิทยาโรคเบ้าตาและศัลยกรรม
ตบแต่งเสริมสร้าง ปีการศึกษา 2558**

1. ผศ.นพ.ดำรงค์ วิวัฒน์วงศ์วนา ประธานหลักสูตร (หัวหน้าอนุสาขา)
  - พ.บ. มหาวิทยาลัยขอนแก่น, ๒๕๔๑
  - ป.วพ. (จักษุวิทยา) มหาวิทยาลัยมหิดล, ๒๕๔๔
  - วว. (จักษุวิทยา) แพทยสภา, ๒๕๔๗
  - Certificate in Oculoplastic and Orbit, University of British Columbia, Canada ๒๐๐๘
  - Certificate in Glaucoma, University of British Columbia, Canada, ๒๐๐๙

2. อ.นพ.ศักรินทร์ อัมฤตคุณ
  - พ.บ. มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๔๖
  - วว. (จักษุวิทยา) แพทยสภา, ๒๕๕๑
  - Certificate in Orbit and Oculoplastic surgery, Academic Medical Center, Netherlands ๒๐๑๐

รายชื่อแพทย์ประจำบ้านต่อยอด อนุสาขาจักษุวิทยาโรคเบาตาและ
ศัลยกรรมตกแต่งเสริมสร้าง ปีการศึกษา 2558

1. แพทย์หญิงปัญชิกา รัตนเลิศนารี แพทย์ประจำบ้านต่อยอดปีที่ 1

วัตถุประสงค์การฝึกอบรม

เพื่อให้จักษุแพทย์ผู้ผ่านการฝึกอบรมแล้ว มีความรู้ความชำนาญในอนุสาขাজักษุวิทยาโรค เบ้าตาและศัลยกรรมตกแต่งเสริมสร้าง โดยต้องมีความรู้ความสามารถและคุณสมบัติดังต่อไปนี้

- ความสามารถในการตรวจและวินิจฉัยโรคของเบ้าตา หนังตา และระบบท่อน้ำตา รวมถึงผู้ที่มีความผิดปกติแต่กำเนิด โรคเนื้องอกภายในเบ้าตา อุบัติเหตุที่มี ภัยอันตรายต่อเบ้าตา เป็นต้น
- ให้การรักษาและดูแลต่อเนื่องในระยะยาวแก่ผู้ป่วยได้อย่างถูกต้องและเหมาะสม
- ให้คำแนะนำและคำปรึกษา (Counseling) แก่ผู้ป่วยในการผ่าตัดแก้ไขตกแต่งภาวะ ผิดปกติ รวมถึงกรณีที่ต้องสูญเสียดวงตา
- ให้คำแนะนำหรือสอนแพทย์ประจำบ้าน นักศึกษาแพทย์ และบุคลากรทางการ แพทย์ได้ตามสมควร
- ศึกษาและวิจัยรวมทั้งเรียนรู้และค้นคว้าด้วยตนเอง
- เป็นแพทย์ที่มีจริยธรรม

วิธีการเรียนรู้

ภาควิชาจักษุวิทยา ได้จัดให้มีการอบรมเพื่อให้แพทย์ประจำบ้านต่อยอด สาขาจักษุวิทยาโรค เบ้าตาและศัลยกรรมตกแต่งเสริมสร้าง เกิดการเรียนรู้ผสมผสานครบถ้วนทั้ง 3 ด้าน ดังนี้

1. ด้านความรู้ (Knowledge, Cognitive Domain)
  - 1.1 การบรรยายทางจักษุวิทยา
  - 1.2 การบรรยายพิเศษต่างๆ
  - 1.3 กิจกรรมทางวิชาการ
    - Posterior photographic review
    - Journal club
    - Interesting case
    - Topic discussion
    - Morbidity/Mortality conference
    - Quality round
    - Guest speaker
    - Interdepartment conference
  - 1.4 กิจกรรมทางวิชาการภายนอกสถาบัน
    - การประชุมวิชาการระดับคณะ
    - การประชุมวิชาการระหว่างสถาบัน
    - การประชุมวิชาการของราชวิทยาลัยจักษุแพทย์แห่งประเทศไทย
    - การลง elective ต่างสถาบัน (ระยะเวลา 1 เดือนในปีที่ 2 ของการฝึกอบรม)
  - 1.5 การเรียนรู้ด้วยตนเองจากสื่อการศึกษาต่างๆ
2. ด้านทักษะ (Skills, Psychomotor Domain)
  - 2.1 การปฏิบัติงานในแผนกผู้ป่วยนอก
  - 2.2 การปฏิบัติงานในแผนกผู้ป่วยใน
  - 2.3 การปฏิบัติงานในห้องผ่าตัด ได้แก่ การเข้าช่วยผ่าตัด การฝึกผ่าตัดด้วยตนเองภายใต้การควบคุมของอาจารย์ การแก้ไขปัญหาเมื่อเกิดภาวะแทรกซ้อน
  - 2.4 การรับปรึกษาผู้ป่วยจากแพทย์ประจำบ้านและแพทย์ใช้ทุน
  - 2.5 การอยู่เวรฉุกเฉิน
  - 2.6 การลง elective ต่างสถาบัน (ระยะเวลา 1 เดือนในปีที่ 2 ของการฝึกอบรม)

- 2.7 การบันทึกเวชระเบียนและข้อมูลทางการแพทย์ การเขียนรายงาน และเอกสารต่างๆ
  - 2.8 การถ่ายทอดความรู้ การสอนหัตถการแก่ นักศึกษาแพทย์ แพทย์ประจำบ้าน/แพทย์ใช้
ทุน และบุคลากรทางการแพทย์อื่นๆ
  - 2.9 การจัดเตรียมการประชุม ดำเนินการประชุม การนำเสนอผลงานทางวิชาการในที่
ประชุม
3. ด้านเจตคติ (Attitudes, Affective Domain)
- 3.1 แพทย์ประจำบ้านต่อยอด สาขาจักษุวิทยาโรคเบาตาและศัลยกรรมตกแต่งเสริมสร้าง
เรียนรู้จากการประพฤติตนตามตัวอย่างที่ดีของอาจารย์ผู้ให้การฝึกอบรม
  - 3.2 การสอดแทรกคุณธรรม จริยธรรม ในระหว่างการปฏิบัติงานดูแลผู้ป่วย เช่น การสอน
ที่แผนกผู้ป่วยนอก การสอนในห้องผ่าตัด เป็นต้น
  - 3.3 การเน้นให้แพทย์ประจำบ้านต่อยอดอนุสาขาจักษุวิทยาโรคเบาตาและศัลยกรรม
ตกแต่งเสริมสร้าง ตระหนักถึงความสำคัญของการมีเจตคติที่ดี และทำการประเมิน
ทางด้านเจตคติควบคู่กับการประเมินด้านความรู้และทักษะ

การทำวิจัย

แพทย์ประจำบ้านต่อยอด อนุสาขาจักษุวิทยาโรคกระจกตา และการผ่าตัดแก้ไขความผิดปกติ
ของสายตา

1. ช่วยงานวิจัยของอาจารย์หรือทำงานวิจัยของตนเองอย่างน้อย 1 เรื่อง
2. นำเสนอผลงานวิจัยของตนเองในการประชุมวิชาการทางจักษุวิทยา อย่างน้อย 1
เรื่อง
3. ได้รับการตีพิมพ์ผลงานวิจัยในวารสารทางจักษุวิทยาชั้นนำบทบาทและหน้าที่ของ
อาจารย์ที่ปรึกษางานวิจัยคือ ให้คำปรึกษา ควบคุมการทำวิจัย ตั้งแต่เริ่มต้นจน
เสร็จสิ้นงานวิจัย และเผยแพร่ผลงานวิจัย

เนื้อหาหลังเขปของการฝึกอบรม

เนื้อหาของหลักสูตร ครอบคลุมหัวข้อต่อไปนี้

1. ความรู้พื้นฐาน
  - 1.1 กายวิภาคศาสตร์ของเบ้าตา หนึ่งตา ระบบท่อน้ำตา และเนื้อเยื่อบริเวณใกล้เคียง
  - 1.2 สรีรวิทยาของเนื้อเยื่อของเบ้าตา หนึ่งตา ระบบท่อน้ำตา
  - 1.3 การตรวจวินิจฉัย ความผิดปกติของบริเวณเบ้าตา หนึ่งตา และระบบท่อน้ำตา
2. ความรู้ในสาขาวิชาจักษุวิทยาโรคเบ้าตาและศัลยกรรมตกแต่งเสริมสร้างทางตา
  - 2.1 การตรวจวินิจฉัยโรคของเบ้าตา หนึ่งตา และระบบท่อน้ำตา
  - 2.2 การวินิจฉัยแยกโรคของเบ้าตา หนึ่งตา และระบบท่อน้ำตา
  - 2.3 โรคที่เกี่ยวข้องกับการติดเชื้อ การอักเสบ และระบบภูมิคุ้มกันรวมทั้งโรคทางระบบโลหิตวิทยา
  - 2.4 โรคของต่อมไร้ท่อ เช่น โรคของต่อมไทรอยด์ที่มีผลต่อตา (Graves' Orbitopathy)
  - 2.5 โรคเนื้องอก เช่น neurogenic tumors, mesenchymal tumors, tumors of the lacrimal gland, metastatic and secondary tumors, vascular tumors
  - 2.6 โรคที่เกี่ยวข้องกับความผิดปกติของหลอดเลือด
  - 2.7 การผ่าตัดโรคของเบ้าตา หนึ่งตา และระบบท่อน้ำตา รวมทั้งศัลยกรรมตกแต่งเสริมสร้างทางตา
  - 2.8 การรักษาผู้ป่วยอุบัติเหตุที่ทำให้เกิดความผิดปกติของเบ้าตา หนึ่งตา และระบบท่อน้ำตา
  - 2.9 ให้คำแนะนำและคำปรึกษา (Counseling) แก่ผู้ป่วยในการผ่าตัดแก้ไขตกแต่งภาวะผิดปกติ รวมถึงกรณีที่ต้องสูญเสียดวงตา
3. สามารถให้การวินิจฉัยโรคที่กล่าวมาข้างต้น
4. หลักการของการปฏิบัติต่างๆ ได้แก่
  - 4.1 การรักษาด้วยยา
  - 4.2 การรักษาด้วยการผ่าตัด
  - 4.3 ภาวะแทรกซ้อน
  - 4.4 การป้องกัน

5. ทักษะ

5.1 การตรวจ

- 5.1.1 Hertel exophthalmometer
- 5.1.2 การแปลผลการตรวจพิเศษ หรือการแปลผลการสืบค้นด้วยการตรวจพิเศษ
- 5.1.3 Computerized Tomography (CT scan)
- 5.1.4 Magnetic Resonance Imaging (MRI)

5.2 การผ่าตัด

- 5.2.1 Eyelid surgery
- 5.2.2 Forniceal reconstruction
- 5.2.3 Tumor removal
- 5.2.4 Eye removal

6. งานวิจัย

- 6.1 มีความรู้พื้นฐานเรื่องระเบียบวิธีวิจัยและสถิติ
- 6.2 สามารถวิเคราะห์และนำเสนอผลงานวิจัยได้
- 6.3 มีผลงานวิจัยหรือบทความวิชาการ ๑ เรื่อง
- 6.4 (เป็นงานวิจัยด้านคลินิก หรืองานวิจัยพื้นฐานที่อนุสาขาศัลยกรรมจักษุตกแต่งและเสริมสร้าง และภาควิชาฯ รับรอง โดยผ่าน ethic committee ของคณะ)

วิธีการฝึกอบรม

1. ปฏิบัติงาน ตรวจ ดูแลรักษา ผ่าตัด และติดตามผู้ป่วยโรคของเบ้าตา หนังตา และระบบท่อน้ำตา ทั้งผู้ป่วยในและผู้ป่วยนอก รวมทั้งคลินิกพิเศษ อนุสาขาศัลยกรรมจักษุวิทยาโรคเบ้าตาและศัลยกรรมตกแต่งเสริมสร้างทางตา เน้นในเรื่องดังต่อไปนี้

- เรียนรู้เรื่องความผิดปกติของหนังตา เช่น entropion, ectropion, epiblepharon, lid retraction
- รักษาหนังตาดก (Ptosis) ทั้ง congenital และ acquired
- รักษาเนื้องอกของหนังตา
- Enucleation, Evisceration, Exenteration
- รักษาและบูรณะสภาพ เบ้าตา (Anophthalmic socket)
- รักษาโรคของเบ้าตา (Orbital diseases)
- ตาโปนจากโรคไทรอยด์ (Thyroid orbitopathy)
- น้ำตาไหลในเด็ก
- น้ำตาไหลในผู้ใหญ่

- รักษาหนังตา เบ้าตา และระบบท่อน้ำตาที่เสียหายจากอุบัติเหตุ
2. มีระยะเวลาการฝึกอบรมไม่น้อยกว่า ๕๐ สัปดาห์
  3. เข้าร่วมกิจกรรมของภาควิชา ราชวิทยาลัยจักษุแพทย์แห่งประเทศไทย และสมาคมจักษุแพทย์แห่งประเทศไทย
    - Update in Ophthalmology (Journal club, Topic conference) ทุกวัน พุธที่สบดี
    - เตรียม Topic conference ๑ ครั้ง/ปี
    - Photographic conference ๒ ครั้ง/เดือน
    - Interesting case ๑ ครั้ง/เดือน
    - Special lecture ปีละ ๒ ครั้ง
    - Ophthalmology-Pathology/Radiology conference ทุก ๓ เดือน
    - Morbidity-mortality conference, Quality round ๒ ครั้ง/ปี
    - การประชุมวิชาการประจำปีของราชวิทยาลัยฯ และของคณะฯ
  4. มีงานวิจัยอย่างน้อย ๑ เรื่อง ซึ่งได้ตีพิมพ์หรือนำเสนอในที่ประชุมวิชาการประจำปีของราชวิทยาลัยจักษุแพทย์แห่งประเทศไทย หรือของคณะหรือระดับนานาชาติ
  5. ช่วยสอนนักศึกษาแพทย์ แพทย์ประจำบ้าน/แพทย์ใช้ทุน โดยความเห็นชอบของอาจารย์ผู้ควบคุมหลักสูตร
  6. การดูแลผู้ป่วย
    - 6.1 ปฏิบัติงานตรวจรักษาผู้ป่วยในคลินิกหนังตา เบ้าตา และระบบท่อน้ำตา สัปดาห์ละ ๒ ครั้ง
    - 6.2 ช่วยผ่าตัดและผ่าตัดผู้ป่วยโรคหนังตา เบ้าตา และระบบท่อน้ำตา สัปดาห์ละ ๒ วัน
    - 6.3 อยู่เวรผ่าตัดโรคหนังตา เบ้าตา และระบบท่อน้ำตา นอกเวลาราชการร่วมกับอาจารย์
    - 6.4 เป็นที่ปรึกษาของแพทย์ประจำบ้าน/แพทย์ใช้ทุน ในการตรวจวินิจฉัย และรักษาโรคหนังตา เบ้าตา และระบบท่อน้ำตา
    - 6.5 รับผิดชอบและดูแลรักษาผู้ป่วยที่ได้รับการส่งปรึกษาจากนอกหน่วย ทั้งผู้ป่วยฉุกเฉินและไม่ฉุกเฉิน
    - 6.6 ดูแลผู้ป่วยโรคหนังตา เบ้าตา และระบบท่อน้ำตา ในหอผู้ป่วยในทุกวัน

ตารางปฏิบัติงานของแพทย์ประจำบ้านต่อยอด
สาขาจักษุวิทยาโรคเบ้าตาและศัลยกรรมตกแต่งเสริมสร้าง 2558

เดือน	สาย
กรกฎาคม 2558	C/A
สิงหาคม 2558	C/A
กันยายน 2558	C/A
ตุลาคม 2558	C/A
พฤศจิกายน 2558	C/A
ธันวาคม 2558	C/A
มกราคม 2559	A/C
กุมภาพันธ์ 2559	A/C
มีนาคม 2559	A/C/Elective
เมษายน 2559	A/C
พฤษภาคม 2559	A/C
มิถุนายน 2559	A/C

การประเมินผู้เข้ารับการฝึกอบรม

1. ประเมินจากการปฏิบัติงานทางคลินิก โดยอาจารย์อนุสาขาจักษุวิทยาโรคเบ้าตาและศัลยกรรมตกแต่งเสริมสร้างทางตา อาจารย์พิเศษ และอาจารย์สมทบของภาควิชาฯ โดยประเมินทั้งความรู้ ทักษะ และประสบการณ์การผ่าตัด ซึ่งต้องได้ปฏิบัติไม่น้อยกว่า ๘๐% ของที่ได้กำหนด
2. ประเมินจากผลการสอบข้อเขียนและสอบสัมภาษณ์ โดยอาจารย์อนุสาขาจักษุวิทยาโรคเบ้าตาและศัลยกรรมตกแต่งเสริมสร้างทางตา ซึ่งผลการสอบต้องไม่น้อยกว่า ๘๐%
3. ประเมินจากงานวิจัย

หมายเหตุ: – สัดส่วนการประเมิน knowledge 50%, clinical skill 30%, attitude 20%